

ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นของหญิงตั้งครรภ์ที่มาใช้บริการที่คลินิกฝากครรภ์
โรงพยาบาลกาฬสินธุ์Factors Effecting Re-Pregnancy in Adolescents of Pregnant Women Attending at
Antenatal Care Clinic, Kalasin Hospital.

(Received: July 24 ,2020 ; Accepted: September 7 ,2020)

นันทพร ศรีเมฆารัตน์ และคณะ

Nantaporn Srimekarat and other

พยาบาลวิชาชีพ กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลกาฬสินธุ์

Registered Nurse OPD Kalasin Hospital.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้กระบวนการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น และปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นของหญิงตั้งครรภ์รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบรวบรวมข้อมูล สถานการณ์ ปัจจัยและผลกระทบที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นของหญิงตั้งครรภ์ ผลการศึกษาพบว่า ผลงานการศึกษาวิจัยที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 7 เรื่อง และวิจัยเชิงปริมาณ 3 เรื่อง สรุปผลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นพบว่า สถานการณ์การตั้งครรภ์ซ้ำมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งมีปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายในของหญิงตั้งครรภ์เองที่มีผลต่อการไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำและปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ ซึ่งไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ ก็มีผลกระทบต่อหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านบทบาทมารดา โดยที่ผ่านมามาประเทศไทยยังมีการศึกษาเกี่ยวกับตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการตั้งครรภ์ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นทั่วไป และส่งผลกระทบต่อทั้งตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชนรอบข้าง และประเทศชาติ ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาระบบการศึกษาวิจัย ควรมีการศึกษาเชิงพัฒนา เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น และควรมีการส่งเสริมเชิงนโยบายเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นทั้งในระดับประเทศ ชุมชนและครอบครัว และที่สำคัญคือควรมีการกระตุ้นให้บุคคลในครอบครัวเห็นความสำคัญของปัญหาที่ส่งผลตามมาจาก การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น

คำสำคัญ การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ

Abstract

This research studied used a systematic review process. The objective was to studied the situation of repeated pregnancy in adolescents and factors affecting recurrent adolescent pregnancy among pregnant women, including the effects of repeated adolescent pregnancy. The tool used in the study was the situational, factor and impact data on the adolescent pregnancy of pregnant women. The results of research studies was 7 qualitative studies and 3 quantitative studies. Summarizes the results from a review of the literature related to repeated pregnancy. In adolescent pregnant women, the situation of repeated pregnancy tends to be higher. Including various factors both the internal factors of the pregnant woman themselves affect the inadvertent of a repeat pregnancy and the factors

that affect the re-pregnancy. Which, whether intended or not intended It affects adolescent pregnant women in various fields such as economic aspect, education, role of mother In the past, Thailand was still few study on repeated pregnancy. It's mostly education typical pregnancy in adolescent pregnant women and affect both individuals, families, surrounding communities and the nation. Suggestions for the development of the research education system there should be a developmental study. In order to change attitudes towards recurrent pregnancy in adolescents and there should be a policy promotion to prevent recurrence in adolescents, both nationally community and family and most importantly, the family should be encouraged to recognize the importance of the problems that result from repeated pregnancy in adolescents.

Keywords: Repeated pregnancy in adolescents Factors Contributing to a Repeat Pregnancy

หลักการและเหตุผล

ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องที่ทั่วโลกให้ความสำคัญองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี (Adolescent birth rate) เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของเป้าหมาย การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals, MDGs) และปัจจุบันเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) ที่นานาชาติต้องการบรรลุให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2573 ได้กำหนดให้การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี และอายุ 15-19 ปี เป็นส่วนหนึ่งของร่างตัวชี้วัดว่าด้วยการสร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคน ทุกเพศ ทุกวัย (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ซึ่งจากการประชุมระดับนานาชาติว่าด้วยประชากรกับการพัฒนา (International Conference on Population Development หรือ ICPD) ได้กำหนดให้การเสริมสร้างพลังอำนาจแก่สตรี (Women empowerment) เป็นหนึ่งในประเด็นหลักในการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่สตรี (UNDP, 1994) ในด้านสุขภาพนั้นสตรีควรได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้สตรีมีความสามารถที่จะควบคุมดูแลสุขภาพของตนเอง กล่าวคือ มีอิสระเสรีภาพในการคิดหรือตัดสินใจเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ การมีบุตร การ

เข้าถึงบริการสุขภาพ การปลอดภัยจากการคลอด การเลือกคู่อุปการะ ตลอดจนในเรื่องการคุมกำเนิด การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น หมายถึง การที่สตรีมีการตั้งครรภ์เกิดขึ้นในขณะที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี ที่มารับบริการด้วยเรื่องคลอดหรือแท้งบุตร และเป็นการตั้งครรภ์ครั้งที่ 2 ขึ้นไป (กรมอนามัย, 2561)

จากสถานการณ์ในปัจจุบันพบว่าแม่วัยรุ่นเป็นปัญหาระดับประเทศที่จำเป็นต้องมีนโยบายหรือโปรแกรมพิเศษเพื่อลดจำนวนวัยรุ่นตั้งครรภ์ที่มีแนวโน้มขยับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการเข้าสู่วัยเริ่มหนุ่มสาวเร็วขึ้นทั้งในเพศหญิงและเพศชาย เป็นปัจจัยให้มีความต้องการทางเพศตามธรรมชาติ ร่วมกับบริบททางสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการเข้าถึงสื่อต่างๆได้ง่าย ทั้งความหลากหลายของสื่อกระตุ้นให้วัยรุ่นเกิดอารมณ์ทางเพศ เกิดการมีเพศสัมพันธ์ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ขาดความรู้ รับผิดชอบจากการมีเพศสัมพันธ์ ส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อม และนำไปสู่การยุติการตั้งครรภ์ไม่ปลอดภัย ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เกิดภาวะแทรกซ้อนและเสียชีวิต (ปฏิกัญญา เอี่ยมสำอาง, 2555; ฤดี ปุณงบางกะดี และเอมพร รตินธร , 2557; อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ และสมจิตร เมืองพิล, 2558; สุริรัตน์ พรหมมาแสง, 2560)

ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่น มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในยุทธศาสตร์ของ

กระทรวงสาธารณสุข ตั้งเกณฑ์ไว้ว่า ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ อายุ 15-19 ปี ที่มารับบริการด้วยเรื่องคลอดหรือแท้งบุตรและเป็นการตั้งครรภ์ครั้งที่ 2 ขึ้นไป ไม่เกินร้อยละ 10 ซึ่งในปัจจุบันพบข้อมูลที่น่าสนใจคือปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นมีมากขึ้นจากการสำรวจข้อมูลในโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ พบการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น ปี พ.ศ. 2560 - ปี พ.ศ. 2562 คิดเป็น ร้อยละ 31.05 , 25.78 และ 30.00 ตามลำดับ (รายงานสถิติการรับบริการคลินิกฝากครรภ์ โรงพยาบาลกาฬสินธุ์, 2563) การตั้งครรภ์ซ้ำของวัยรุ่นยังคงสูงกว่าเกณฑ์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของมารดาและทารกในครรภ์ ผลต่อมารดาพบว่ามารดาวัยรุ่นเสี่ยงต่อภาวะความดันโลหิตสูงในขณะตั้งครรภ์ภาวะโลหิตจางโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ภาวะขาดไอโอดีน ทารกน้ำหนักตัวน้อย คลอดก่อนกำหนด (Elizabeth Wall-Wieler, and other, 2016) แผลฝีเย็บติดเชื้อ ตกเลือดหลังคลอด (Adele Pillitteri, 2007) เป็นต้น ซึ่งพบได้ในอัตราที่สูงกว่าหญิงอายุมากกว่า 20 ปี ผลต่อทารกในครรภ์ พบว่า ทารกที่เกิดจากมารดาวัยรุ่น มักมีปัญหาทารกคลอดก่อนกำหนด ทารกแรกคลอดน้ำหนักตัวน้อย ทารกในครรภ์เจริญเติบโตช้าในครรภ์ อาจพบภาวะขาดออกซิเจน เป็นต้น

หน่วยงานฝากครรภ์จึงได้จัดทำโครงการซึ่งสอดคล้องยุทธศาสตร์กระทรวงประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาสุขภาพตามกลุ่มวัย และเชื่อมโยงสอดคล้องยุทธศาสตร์เขตสุขภาพที่ 7 ยุทธศาสตร์ที่ 7 (กลุ่มเด็กวัยรุ่น) ให้ผู้เข้าอบรมได้รับการดูแลสุขภาพตลอดการตั้งครรภ์ คลอด และหลังคลอด ดังนั้นการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างเร่งด่วนเพื่อค้นหาสาเหตุหรือปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น แผนกฝากครรภ์ โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ จึงมีความสนใจในการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นของหญิงตั้งครรภ์
3. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาโดยใช้กระบวนการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) ผลงานการศึกษาวิจัยที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 7 เรื่อง และวิจัยเชิงปริมาณ 3 เรื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบรวบรวมข้อมูล สถานการณ์ ปัจจัยและผลกระทบที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นของหญิงตั้งครรภ์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า

1. สถานการณ์การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นในประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
2. ปัจจัยที่ส่งผลให้มีการตั้งครรภ์เพิ่มขึ้นประกอบด้วย
 - 2.1 มีการตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่ตั้งใจ
 - 2.2 วัยรุ่นตั้งครรภ์ที่มีประวัติการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ
 - 2.3 วัยรุ่นตั้งครรภ์ที่มีเพื่อนรุ่นเดียวกันตั้งครรภ์มีการตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่ตั้งใจ
 - 2.4 วัยรุ่นไม่ได้ตระหนักถึงโอกาสในการตั้งครรภ์ซ้ำ
 - 2.5 ไม่ได้รับการบริการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพ
 - 2.6 อายุของหญิงตั้งครรภ์และอายุของสามี
 - 2.7 ระดับการศึกษา
 - 2.8 อาชีพมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ

2.9 เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ

2.10 การรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำ

2.11 ประวัติการแท้งเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายการตั้งครรภ์ซ้ำได้สูง

2.12 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมารดาวัยรุ่นมักมาจากครอบครัวที่ยากจน

3. ผลกระทบต่อทั้งตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชนรอบข้าง และประเทศชาติ นอกจากนี้ผลกระทบของการตั้งครรภ์ซ้ำ สามารถสรุปได้ 3 ประเด็น คือ

3.1 ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น

3.2 ไม่สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของมารดาได้อย่างเต็มที่

3.3 ไม่มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อ **สรุปผลการศึกษา**

สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นพบว่า สถานการณ์การตั้งครรภ์ซ้ำมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งมีปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายในของหญิงตั้งครรภ์เองที่มีผลต่อการไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำและปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ ซึ่งไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ ก็มีผลกระทบต่อหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านบทบาทมารดา โดยที่ผ่านมามาประเทศไทยยังมีการศึกษาเกี่ยวกับตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการตั้งครรภ์ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นทั่วไป

จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปสู่การสรุปได้ว่า การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น ในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560 จนถึงปัจจุบันและมีการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ซ้ำ

ในวัยรุ่น ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกคือ สังคมรอบข้างทั้งเพื่อน โรงเรียน และสัมพันธภาพในชุมชนอันนำไปสู่การตัดสินใจให้เกิดการตั้งครรภ์ซ้ำ ส่วนปัจจัยภายในที่สำคัญคือ ครอบครัว โดยส่วนใหญ่ทัศนคติและความเชื่อของคนในครอบครัว ที่เชื่อว่าการมีบุตรเร็วจะทำให้ทันสมัย นอกจากนั้นทัศนคติส่วนบุคคลของวัยรุ่นที่มองว่าการมีบุตรตั้งแต่อายุยังน้อยจะทำให้ มีคนช่วยงานในครอบครัวมากขึ้น และส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของค่านิยมในกลุ่มของวัยรุ่นบางกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1. ในระดับโรงพยาบาลควรมีการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานทั้งเชิงรุกและเชิงรับทั้งในโรงพยาบาลและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น

2. ควรมีการส่งเสริมเชิงนโยบายเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นทั้งในระดับประเทศ ชุมชน และครอบครัว

3. ควรมีการออกแบบบริการเพื่อลดโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดการตั้งครรภ์ซ้ำ อีกทั้งการออกแบบบริการเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่มีโอกาสเกิดขึ้นแก่ทารกในครรภ์

4. ควรมีการศึกษาเชิงพัฒนา เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยการโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ ท่านรองผู้อำนวยการฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลกาฬสินธุ์และหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอก อนึ่งการศึกษานี้จะสำเร็จลุล่วงไปไม่ได้หากขาดความร่วมมือร่วมใจจากเจ้าหน้าที่กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอกทุกคน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไข ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไข

- ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559.ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; กรุงเทพฯ.
- UNDP. 1994. Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security.
<http://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994>.
- กรมอนามัย. (2561). รายงานประจำปี2561สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์.
- ปริญญญา เอี่ยมสำอาง. (2555). ปัจจัยเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่ตั้งใจของวัยรุ่น. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา. 8(1), 55-67.
- ฤดี ปุ่บบางกะดี และอมพร รตินธร. (2557). ปัจจัยและผลกระทบจากการตั้งครรภ์ซ้ำของสตรีวัยรุ่นไทย : กรณีศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 32 (2), 23-31.
- อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ และสมจิตร เมืองพิล. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. ศรีนครินทร์เวชสาร; 30(3), 262-269.
- เรณู ชูนิล, กิตติพงศ์ แซ่เจ็ง และบุญฤทธิ์ สุขรัตน์. (2558). การจัดบริการคุมกำเนิดของโรงพยาบาลในประเทศไทย พ.ศ. 2558.
- สุภาภรณ์ มีแก้ว. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ซ้ำในมารดาวัยรุ่นหลังคลอดอายุต่ำกว่า 20 ปี จังหวัดราชบุรี. วารสารหัวหินสุขใจไกลกังวล. 3(2), 38-48.
- สุรรัตน์ พรมาแสง. (2560). การพัฒนาระบบการดูแลและป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นโรงพยาบาล โนนสุวรรณ ปี 2560. รายงานการประชุมวิชาการเครือข่ายสุขภาพเขตบริการสุขภาพที่ 9.
- รายงานสถิติการรับบริการคลินิกฝากครรภ์ โรงพยาบาลกาฬสินธุ์. 2563.
- Elizabeth Wall-Wieler, Leslie L. Roos and Nathan C. (2016). Nickel Social Ecological Predictors of Repeat Adolescent Pregnancy. BMC Pregnancy and Childbirth. 16:120, 2-12.
- Adele Pillitteri. (2007). Maternal and child nursing. 5th ed. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins Publication. Pp:655-654.